

**Pe bai Waliau'n Gallu Siarad:
Canllaw Ymarferol i Ddatgelu
Hanes Eich Cartref**

PARTICULARS.

LOT 1,

ALL THAT

FARM HOUSE,

BARN AND OUTBUILDINGS, YARD, GARDEN,

Productive Orchard, in full bearing,

AND SEVERAL CLOSSES OF

WARM ARABLE AND RICH PASTURE LAND

Admirably situate in the Parishes of Caldicot and Ifton, in the several occupations of Mrs. Lewis, Mr. Nicholas Price, and Mr. John Phillips, adjoining and at the junction of the roads from Caldicot to Magor and Caldicot Moor, bounded by the South Wales Railway and by lands of Mr. Richard Phillpots and others.

No. on Tithe Map	Description.	Tenure.	State.	Quantity.		
				A.	R.	P.
IN CALDICOT.						
215	House, Garden, Outbuildings, Field, &c. ...	Freehold ...	Pasture ...	2	1	6
215A		Ditto			
215B		Ditto			
216	Old House Orchard ...	Ditto ...	Orchard ...	1	1	22
112	Old House Ground—part of ...	Ditto ...	Pasture ...	8	2	13
1.0A	Summerway—part of ...	Ditto ...	Ditto ...	1	2	17
222	Ditto ...	Ditto ...	0	1	10
246	The Three Acres ...	Copyhold ...	Arable ...	3	0	4
IN IFTON.						
No. on Estate Plan	A Field ...	Freehold ...	Arable ...	4	1	36
71	Ditto ...	Ditto ...	Ditto ...	2	0	30
72	Ditto ...	Ditto ...	Ditto ...	2	1	9
73	Ditto ...	Ditto ...	Ditto ...	0	2	18
74	Ditto ...	Ditto ...	Ditto ...	1	0	27
ACRES ...				27	3	32

No. 246 is Copyhold of Inheritance of the Manor of Dewstow. The fine and heriot are merely nominal.

Nos. 215, 215A, and 215B, are subject to a Chief Rent of 6d. payable to Lord Tredegar.

The Purchaser to pay £26 for the Timber.

The lands in the Parish of Ifton are Tithe Free. A considerable portion of the land is staked out for the purpose of the New Line to the projected Severn Tunnel.

LOT 2

ALL THOSE TWO CLOSSES OF

RICH PASTURE LAND

Situate in the Parish of Caldicot in the several occupations of Mr. Nicholas Price and Mr. John Phillips, adjoining the road from Caldicot Moor to Caldicot, and bounded by the South Wales Railway and lands of Col. Rooke, Mr. Daniel Baker and others.

No. on Tithe Map.	Description.	Tenure.	State.	Quantity.		
				A.	R.	P.
110	Summerway—part of ...	Freehold ...	Pasture ...	3	2	6
221	Ditto ...	Ditto ...	0	3	3
Acres				4	1	9

Cynnwys

Cyflwyniad	3
Gwybodaeth gefndirol gychwynnol	3
Cofnodion defnyddiol yn Archifau Gwent	4
Mapiau a Chynlluniau	4
Mapiau Arolwg Ordnans	5
Mapiau Degwm a Dosraniadau	6
Mynegai i'r Map	7
Cofnodion Prisio	7
Mapiau Cau Tiroedd a Dyfarniadau	7
Cofnodion gweinyddol lleol	8
Cofrestrau Etholiadol	8
Cofnodion Treth Tir	10
Llyfrau Trethi a Rhestrau Prisio	10
Cyfrifiad a Chofrestrau Cenedlaethol	11
Cyfrifiad	11
Cofrestr 1939	11
Papurau ystad a phersonol	12
Cofnodion Maenorol ac Ystad	12
Manylion Gwerthu	13
Ewyllysiau	13
Gweithredoedd eiddo	13

Cyfeirnod llun y dudalen flaen - D4415/28

Cyfeirnod llun yr ail dudalen - D4523/81

Cynnwys

Cofnodion pellach	14
Casgliad Ffotograffau	14
Papurau newydd	15
Cyfeiriaduron	16
Casgliad y Llyfrgell	16
Geirfa	19



Casgliad Darluniadol-Cas-gwent/25

Cyflwyniad

Gall olrhain hanes eiddo fod yn hobi gwerth chweil a chyffrous. P'un a yw'r eiddo sydd o ddiddordeb i chi yn 50 neu 500 oed, efallai y bydd gan Archifau Gwent rywbeth defnyddiol. Mae'r canllaw hwn yn rhoi gwybodaeth am ba gofnodion sydd gennym yn Archifau Gwent a pha adnoddau y gellir eu defnyddio i fod o fudd i'ch ymchwil hanes tai. Beth hoffech chi ei ddarganfod?

O ran unrhyw ymchwil, man cychwyn gwych yw meddwl am yr hyn yr hoffech chi ei ddarganfod, boed hynny'n:

- oedran eiddo
- pwy adeiladodd yr eiddo
- meddianwyr a pherchnogion blaenorol yr eiddo

Gall dechrau'n fach helpu i gasglu cliwiau a all adeiladu darlun mwy.

Gwybodaeth Gefndirol Gychwynnol

Y ffordd hawsaf o gynnal ymchwil yw dechrau gyda'r hyn rydych chi'n ei wybod a gweithio'n ôl mewn amser. Er mwyn eich helpu i olrhain tŷ ymhlith ein cofnodion, mae'n ddefnyddiol cael gwybodaeth flaenorol fel y canlynol:

Y lleoliad: Mae eiddo wedi dod o fewn amrywiol ardaloedd gweinyddol dros amser, boed y rhain yn blwyfi, yn faenorau neu'n fwrdeistrefi sirol modern. Gellir adnabod y rhain trwy ddefnyddio mapiau ffiniau hanesyddol. Ysgrifennwch unrhyw enwau tai, strydoedd neu ffyrdd lle'r oedd yr eiddo wedi'i leoli gan y gallai fod wedi newid dros amser a gall sicrhau eich bod yn ymchwilio i'r adeilad cywir.

Gweithredoedd Eiddo Presennol: Oes gennych chi unrhyw weithredoedd eiddo presennol? Os felly, gallant ddarparu llawer o wybodaeth am berchnogion a deiliaid blaenorol, neu newidiadau achlysurol i'r eiddo. Gall jargon cyfreithiol ymddangos mewn gweithredoedd eiddo neu ysgrifennu hen ffasiwn a all fod yn anodd ei ddehongli, bydd ein staff yn gallu cynorthwyo gyda hyn.

Gwybodaeth leol: Siaradwch â grwpiau hanes lleol, eich cymdogion neu chwiliwch am dudalen cyfryngau cymdeithasol, gan y gallant ddatgelu gwybodaeth am yr ardal leol a fydd yn helpu i adeiladu cefndir a chyd-destun gwerthfawr. Mae gennym ddetholiad eang o lyfrau hanes lleol yn ein llyfrgell a all ddarparu gwybodaeth hanfodol i helpu i gynllunio sut i ddechrau eich ymchwil hanes tai.

Cliwiau tŷ: Gall eich tŷ roi gwybodaeth i chi a fydd yn llywio eich ymchwil. Edrychwch ar y bensaerniaeth fewnol ac allanol am gliwiau am ei oedran. Oes gan y tŷ enw? Gallai hyn helpu i nodi ac olrhain gwybodaeth am y tŷ ac i nodi a yw enw'r tŷ wedi newid dros amser.

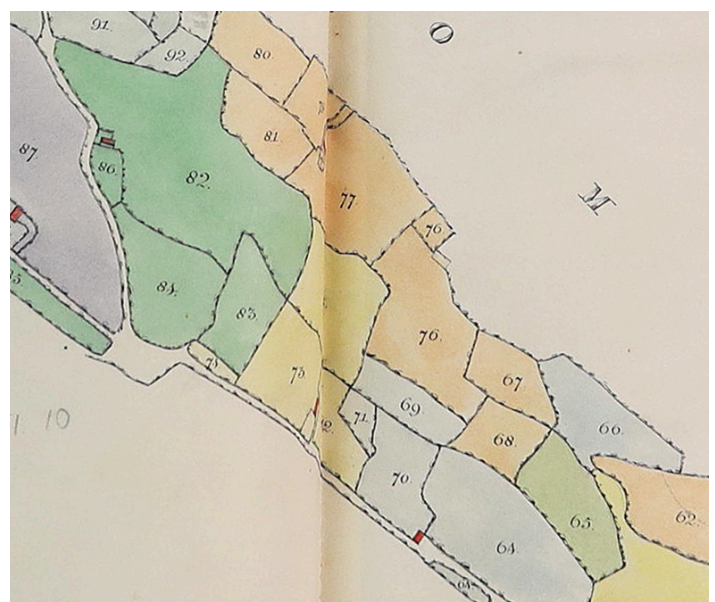
Adeiladau rhestredig: Yng Nghymru, mae dros 30,000 o adeiladau a strwythurau rhestredig, sy'n golygu eu bod o bwysigrwydd cenedlaethol a'u bod yn cael eu hamddiffyn yn gyfreithiol trwy gael eu rhoi ar restr o Adeiladau o Ddiddordeb Pensaernïol neu Hanesyddol Arbennig. Gellir dod o hyd i wybodaeth am yr adeiladau hyn ar wefan CADW yma yn [Chwilio Cofnodion Cadw | Cadw](#).

Cofnodion Defnyddiol yn Archifau Gwent

Rydym yn dal cyfoeth o wybodaeth, a gellir defnyddio llawer o'n cofnodion i helpu i olrhain hanes eiddo neu'r rhai a oedd yn byw ynddo. Mae'r adran isod yn rhestru cofnodion sydd ar gael ar-lein yn Archifau Gwent – neu gartref – yn ogystal â dogfennau gwreiddiol y gellir eu gweld yn ein swyddfeydd yng Nglynebwy. Os nad ydych yn gallu gweld cofnodion yn bersonol, yna cysylltwch â ni Enquiries@gwentarchives.gov.uk i ofyn am ein gwasanaethau ymchwil a digideiddio.

Mapiau a Chynlluniau

Mae mapiau a chynlluniau yn lle da i ddechrau gan y gallant helpu i olrhain newidiadau eiddo neu dir dros y blynyddoedd a gallant ddarparu cyddestun hanesyddol o ran beth fyddai wedi bod yn yr ardal oedd cyfagos ar y pryd. Mae gennym ystod eang o fapiau ar gael i'w gweld yn ein hystafell ymchwil, o fapiau Degwm, mapiau Arolwg Ordnans i'r rhai a geir mewn casgliadau, fel mapiau ystadau ac arolwg.



Catalog Cofnodion Arglwydd y Fenni, Llandeilo
Pertholeu Cynlluniau o Fythynnod a Thir
(D1583/188)

Mapiau Arolwg Ordnans


Mae Archifau Gwent yn dal Mapiau Arolwg Ordnans sy'n cwmpasu'r rhan fwyaf o'r sir a gallant gynorthwyo i leoli eich eiddo o fewn plwyf penodol. Gall eiddo mwy gael eu henwi, ac maent yn ddefnyddiol wrth weld sut mae enwau tai ac enwau strydoedd wedi newid dros amser. Mae Archifau Gwent yn dal y tair rhifyn cyntaf o Gyfres y Sir:

Argraffiad 1af (tua 1879)

Ail Argraffiad (tua 1900)

Trydydd Argraffiad (tua 1916)

Mae'r rhain i'r graddfeydd: 1:2500 (25 modfedd i 1 filltir) ac 1:10560 (6 modfedd i 1 filltir). Mae Archifau Gwent hefyd yn dal rhifyn diwygiedig o fapiau OS 1:2500 ar gyfer ardal Casnewydd (tua 1937) yn ogystal â rhai cynlluniau tref o'r Fenni (tua 1880), Trefynwy (tua 1880) a Chasnewydd (tua 1882 a thua 1920), pob un ar raddfa 1:10560. Rydym hefyd yn dal mapiau diweddarach o fewn casgliad yr Arolwg Ordnans, y Grid Cenedlaethol, yn dyddio hyd at y 1990au sy'n amrywio o ran maint a graddfa.

 **Adnoddau ar-lein:** Mae Llyfrgell Genedlaethol yr Alban yn dal casgliad o fapiau Arolwg Ordnans sy'n cwmpasu'r DU cyfan, a gellir cael mynediad atynt ar-lein yn [Ordnance Survey Maps - Map Images - National Library of Scotland](#). Adnodd defnyddiol arall yw OldMapsOnline sy'n dwyn ynghyd fapiau o wahanol sefydliadau y gall defnyddwyr eu pori ar eu gwefan [OldMapsOnline](#).




Map Tref y Fenni 1881 (OS/VI/15/14)

Mapiau Degwm a Dosraniadau

Pasiwyd Deddf Cyfnewid y Degwm ym 1836, a chynhaliwyd yr arolygon canlyniadol rhwng y 1840au a'r 1850au, gan gofnodi perchnogaeth tir o fewn plwyfi. Mae'r arolwg mewn dwy ran; map gyda phob plot wedi'i rifo'n unigol a dosraniad cysylltiedig, a oedd yn cymhwyso'r map trwy ddogfennu pwy oedd yn berchen ar ac yn meddiannu pob plot, ei enw a'i faint a beth oedd ei ddefnydd.

Nid yw'r rhain mor hawdd i'w defnyddio â mapiau'r Arolwg Ordnans, gan fod ansawdd y mapiau a'r manylion a ddarperir yn amrywio'n sylweddol. Yn dibynnu ar yr hyn sydd gennym yn ein casgliad, cynhyrchir mapiau degwm a'r dosraniadau cysylltiedig fel cymysgedd o rai gwreiddiol, llungopiau a microfiche. Mae bylchau yn y casgliad gan na chasglwyd mapiau Degwm ar gyfer rhai ardaloedd. Gellir dod o hyd i restr o'r mapiau degwm a'r dosraniadau sydd yn ein casgliad yn yr ystafell ymchwil, mae'r rhestr wedi'i threfnu yn nhrefn yr wyddor yn ôl enw'r plwyf.

 **Adnoddau ar-lein:** Mae Llyfrgell Genedlaethol Cymru wedi cyhoeddi casgliad o fapiau Degwm a dosraniadau plwyfi yng Nghymru y gellir eu gweld ar-lein. Gallwch chwilio trwy gyfeiriad neu drwy leoli'n fanwl ar fap modern. Mae yna hefyd opsiwn i osod mapiau modern a hŷn drostynt a all fod yn ddefnyddiol i gymharu ac amlygu unrhyw newidiadau dros amser. Gallwch ddod o hyd i'r wefan yn [Mapiau degwm Cymru - Llyfrgell Genedlaethol Cymru](#).



Map Degwm Caerllion, Llyfrgell Genedlaethol Cymru - [Mapiau degwm Cymru - Llyfrgell Genedlaethol Cymru](#).

LANDOWNERS.	OCCUPIERS.	Number referring to the Plan.	NAME AND DESCRIPTION of LANDS AND PREMISES.	STATE or CULTIVATION.
Jething William Robert	Peira Edward	276	3 cottages & garden	
	David John			
	Wiliam William Edwards Richards			
Hughes Ann	Peira Edward	129	3 houses & garden	
	Lewis Elizabeth			
	Thomas Mary			
Hughes Ann	Peira Edward	166	House and garden	
	Paul Cornelia			
	Watkins William Richards William Edwards John			
Hughes Ann	Thomas Robert	53	George Public House & House and garden adjoining	
	In Hand			
	Morgan James			
Hughes Ann	In Hand	134	House and garden	
	In Hand			
Harries David	In Hand	711	The Surgery field	ara...

Dyfarniad Degwm Caerllion (D1602)

Mynegai i'r Map

Rydym yn dal amrywiaeth o fapiau amrywiol sydd wedi'u mynegeo (ar gael yn yr ystafell ymchwil) yn nhrefn yr wyddor yn ôl plwyf ac yn cynnwys cofnodion fel Mapiau Ystadau neu fapiau o Weithredoedd Eiddo a Manylion Gwerthu.

Cofnodion Priso

Cynhaliwyd arolwg Deddf Cyllid 1910 neu 'Dydd y Farn' rhwng 1910 a 1915. Defnyddiwyd y Mapiau OS Ail Argraffiad fel sail i'r arolwg, gyda Llyfrau Priso cysylltiedig yn cofnodi perchnogion, deiliaid a disgrifiad byr o'r eiddo. Mae Archifau Gwent yn dal mapiau Deddf Cyllid ar gyfer y rhan fwyaf o'r sir a Llyfrau Priso ar gyfer tua hanner y sir, y gellir eu canfod yn bennaf yng nghasgliad D1763. Mae'r Archifau Cenedlaethol yn dal cofnodion eraill a grëwyd gan yr arolwg, megis cynlluniau a argraffwyd ar fapiau'r Arolwg Ordnans gydag anodiadau o'r arolwg a Llyfrau Maes cysylltiedig â nhw gyda manylion pellach gan dirfeddianwyr a syrfewyr.



Adnoddau ar-lein: Mae'r Archifau Cenedlaethol yn darparu canllaw ar-lein defnyddiol sy'n esbonio Arolwg y Swyddfa Briso 1910-1915, yn ogystal â dolen i'w catalog i chwilio am gofnodion perthnasol – [Land use, value and ownership: Valuation Office Survey 1910-1915 - The National Archives.](#)

Mapiau Cau Tiroedd a Dyfarniadau

Pan gafodd tir ei gau drwy Ddeddfau Seneddol Lleol a elwir yn Ddeddfau Cau Tir, cynhyrchwyd arolwg i nodi newidiadau i berchnogaeth a ffiniau. Ceisiwyd Ddeddfau Preifat mor gynnar â 1750, tra dechreuodd Ddeddfau Cau Tir Cyffredinol ym 1801. Mae'r dyfarniadau cau tir yn cyflwyno manylion fel:

- Enwau perchnogion tir pob plot
- Yr ardal a'r mathau o ddaliadau a gafodd y tirlfeddiannwr
- Disgrifiad o'r ddaliadaeth (p'un a oedd yn rhydd-ddaliad, yn brydles ac ati)
- Manylion ffyrdd, dyfrffyrdd a draenio



Map amgaead Comin Whitson ym Mhlwyf Whitson (Q/INCAW/15)

Tra bod unrhyw fapiau cysylltiedig yn nodi ffiniau tir, ffrydd a dyfrffyrdd caeëdig, yn ogystal ag eiddo fel ffermydd ac adeiladau. Mae A Guide to Parliamentary Enclosures in Wales, by John Chapman [LIBRARY/1303] ar gael yn yr ystafell ymchwil ac mae'n manylu ar yr hyn sydd gan Archifau Gwent ar gyfer y sir. Gellir dod o hyd i'r Mapiau a'r Dyfarniadau Cau Tiroedd yng nghasgliad Llysoedd Chwarter Sir Fynwy gyda'r cyfeirnod yn dechrau gyda Q/INCAW.

Cofnodion Gweinyddol Lleol

Cofrestrau Etholiadol

Mae Archifau Gwent yn dal casgliad rhagorol o gofrestrau etholiadol yn dyddio o 1832 hyd at yr 21ain ganrif. Mae'r cofnodion sydd gennym yn cwmpasu'r rhan fwyaf o'r sir ac fel arfer fe'u cynhyrchwyd yn flynyddol, weithiau ddwywaith y flwyddyn. Gall y cofrestrau fod yn ddefnyddiol i weld pwy oedd yn byw mewn eiddo o'r blaen gan eu bod yn darparu enwau'r trigolion oedd â hawl i bleidleisio ac yn rhestru enw'r eiddo a allai fod o fudd wrth ymchwilio i newidiadau enwau tai. Mae rhai peryglon wrth ddefnyddio cofrestrau etholiadol gan ei bod yn bwysig nodi nad oedd gan bawb a oedd yn byw mewn eiddo yr hawl i bleidleisio yn hanesyddol. Er enghraifft, ni fydd yr unigolion hyn yn ymddangos mewn rhai cofrestrau:

- Dynion dan 21 oed, tan 1918
- Menywod dan 30 oed, tan 1918
- Menywod dan 21 oed, tan 1928
- Preswylwyr dan 18 oed

 Dyma adnodd ar-lein gwych sy'n amlinellu hanes a newidiadau pleidleisio yn y DU - [Electoral Register Timescales.](#)

Gallwch ddod o hyd i gofrestrau etholiadol cynnar o 1832 – 1889 yng nghasgliad Sesiynau Llys Chwarter Sir Fynwy gyda chyfeiriadau'n dechrau gyda [Q/ROFE]. Gellir dod o hyd i gofrestrau etholiadol diweddarach yng nghasgliad Cyngor Sir Fynwy 1890-1974 [C/ROFE] ac yna casgliad Cyngor Sir Gwent 1975 – 1996 [G/ROFE]. Ar ôl 1996 cynhyrchwyd cofrestrau etholiadol gan yr awdurdodau unedol newydd:


- Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent
- Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili
- Cyngor Sir Fynwy
- Cyngor Bwrdeistref Sirol Casnewydd (yn ddiweddarach Cyngor Dinas Casnewydd)
- Cyngor Sir Torfaen

Mae cofrestrau etholiadol yr awdurdodau hyn yn rhedeg o 1996 ac maent hefyd wedi'u rhestru o dan y gyfres [G/ROFE]. Mae'n bwysig nodi mai dim ond cofrestrau Cyngor Bwrdeistref Casnewydd sydd gennym hyd at 1992 gan fod y cofrestrau sy'n weddill yn cael eu cadw yn Llyfrgell Genedlaethol Cymru.

Er bod cofrestrau ar agor i'r cyhoedd eu gweld, dim ond cofrestrau sy'n hŷn na deng mlwydd oed y gellir tynnu lluniau ohonynt neu eu ffotogopïo. Gall fod mynediad cyfyngedig i lawer o gofnodion oherwydd y cynnwys a dyddiad creu'r cofnod. Mae gennym ganllaw sy'n amlinellu mynediad cyfyngedig y gellir ei ganfod ar dudalen Archifau ein gwefan yma yn [Archifau | Archifau Gwent](#).




Mr R. T. Jones o'r Coed Duon, Cofnodion, Hall Street, 1955 (D4415/19/4)

 **Adnoddau ar-lein:** Gallwch hefyd ddod o hyd i gofrestr etholiadol rhwng y blynyddoedd 1832-1969 ar gyfer Gwent a 2003 – 2010, 2011-2018 sy'n cwmpasu'r DU ar wefannau tanysgrifio fel Find My Past [Findmypast - log in or sign up](#) ac Ancestry [Family History | Free Family History Search | Ancestry UK](#), sydd ar gael i'w cyrchu am ddim yn yr ystafell ymchwil yn Archifau Gwent a'r rhan fwyaf o lyfrgelloedd lleol.

Cyfrifiad a Chofrestrau Cenedlaethol


Cyfrifiad

Mae'r Cyfrifiad wedi casglu gwybodaeth am bobl ers 1801 ac mae wedi cael ei gofnodi bob 10 mlynedd ers hynny. Nid oedd ffurflenni cyfrifiad cynharach yn casglu llawer o wybodaeth am bob sifiliad, er ers 1841 dechreuodd gasglu gwybodaeth gyfoethocach fel cyfeiriad, enwau, oedrannau a galwedigaethau pob aelod o aelwyd. Mae'r cyfrifiad yn offeryn hynod ddefnyddiol ar gyfer olrhain pwy oedd yn byw yn eich tŷ ar adeg benodol, yn ogystal â rhoi cipolwg ar gefndir cymdeithasol ac economaidd y preswylwyr. Er mwyn cydymffurfio â'r Ddeddf Diogelu Data, mae'r cyfrifiad yn glynu wrth gyfnod cau o 100 mlynedd sy'n golygu mai'r cyfrifiad mwyaf cyfredol sydd ar gael i'r cyhoedd yw 1921. Bydd cryn amser aros i weld y cyfrifiad nesaf sydd ar gael oherwydd bwch sylweddol; dinistriwyd cyfrifiad 1931 gan dân, ac ni chymerwyd y cyfrifiad ym 1941 oherwydd yr Ail Ryfel Byd. Y cyfrifiad nesaf a gynhaliwyd oedd ym 1951 ac o dan y ddeddfwriaeth gyfredol bydd ar gael yn 2051.

 Mae'r cyfrifiad ar gael i'w weld ar wefannau tanysgrifio fel Find My Past [Findmypast - log in or sign up](#) ac Ancestry [Family History](#) | [Free Family History Search](#) | [Ancestry UK](#), y gellir ei gyrchu am ddim yn ein hystafell ymchwil yn Archifau Gwent. Rhyddhaodd Find My Past offeryn chwilio lle gall defnyddwyr chwilio am gyfeiriadau'n uniongyrchol i ddatgelu gwybodaeth am bwy oedd yn byw yn eich eiddo o'r blaen.

Cofrestr 1939

Lluniwyd Cofrestr 1939 ar ddechrau'r Ail Ryfel Byd i restru manylion personol, yn debyg iawn i gyfrifiad, pob sifiliad ym Mhrydain Fawr. Yna defnyddiwyd y wybodaeth a gasglwyd o'r gofrestr i gyhoeddi cofnodion fel cardiau adnabod a llyfrau dogni yn ystod y rhyfel. Mae'r gofrestr yn nodi enwau unigolion, eu hoedran, eu cyfeiriad a'u galwedigaeth, gall hyn fod yn offeryn gwyh ar gyfer olrhain trigolion blaenorol eich cartref, faint o bobl oedd yn byw yn y tŷ a beth oeddent yn ei wneud i ennill bywoliaeth.

 Mae cofrestr 1939 ar gael i'w gweld ar wefannau tanysgrifio fel Find My Past [Findmypast - log in or sign up](#) ac Ancestry [Family History](#) | [Free Family History Search](#) | [Ancestry UK](#), sydd ill dau am ddim i'w gyrchu yn ein hystafell ymchwil yn Archifau Gwent ac mewn llawer o lyfrgelloedd lleol.

Mae cofrestr 1939 yn chwiliadwy ar Find My Past trwy enwau neu gyfeiriadau unigol, tra ar Ancestry dim ond trwy enwau unigol y gellir ei chwilio. Mae'n bwysig nodi na fydd pawb yn chwiliadwy gan fod y gofrestr yn cydymffurfio â deddfwriaeth Diogelu Data a bydd cofnodion ar gau ar gyfer unigolion a aned lai na 100 mlynedd yn ôl. Diweddarwyd y Gofrestr tan 1991, sy'n golygu y bydd cofnod unrhyw un a aned lai na 100 mlynedd yn ôl ond a fu farw cyn 1991 yn cael ei agor yn awtomatig. Er, ar gyfer unigolion a fu farw ar ôl 1991, efallai y bydd y cofnodion yn dal i fod ar gau gan nad yw'r Gofrestr wedi'i diweddarau'n llwyr ers 1991.

Papurau ystad a phersonol

Cofnodion Maenrol ac Ystad

Roedd llawer o rannau o'r sir ar un adeg yn rhan o ystad neu faenor fawr. Gall cofnodion Dosraniad y Degwm helpu i nodi a oedd hyn yn wir, a phwy oedd yn berchen ar Faenor neu Ystad. Gall cofnodion ystad gynnwys rhenti, prydlesi, mapiau a chyfrifon. Fel arfer, rhestrir y rhain mewn catalogau sydd ar gael yn ein hystafell ymchwil. Gall cofnodion maenrol gynnwys Llyfrau Llys, Arolygon a Chyfrifon. Mae'r rhain wedi'u mynegeoio mewn system catalog cardiau sydd ar gael yn ein hystafell ymchwil. Gall y cofnodion eu hunain fod yn anodd eu defnyddio, ond bydd staff wrth law i roi arweiniad. Mae llawer o gofnodion ystad yn cael eu cadw gan Lyfrgell Genedlaethol Cymru, ac mae eu catalog yn [Catalog LIGC](#).

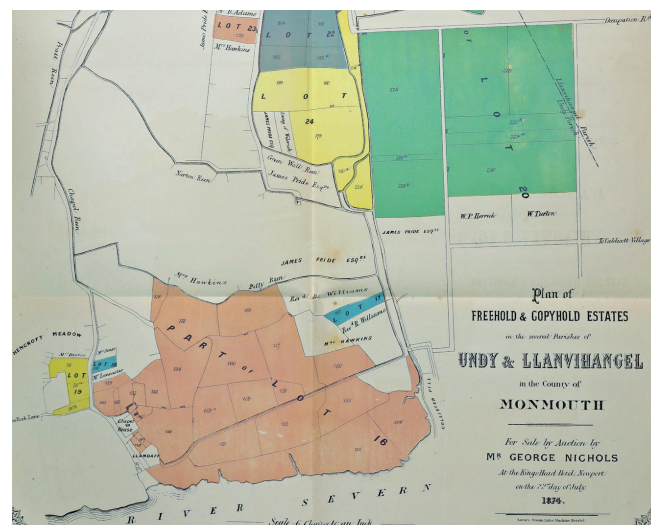
LOT 1,
ALL THAT
FARM HOUSE,
BARN AND OUTBUILDINGS, YARD, GARDEN,
Productive Orchard, in full bearing,
AND SEVERAL CLOSES OF
WARM ARABLE AND RICH PASTURE LAND

Admirably situate in the Parishes of Caldicot and Ifon, in the several occupations of Mrs. Lewis, Mr. Nicholas Price, and Mr. John Phillips, adjoining and at the junction of the roads from Caldicot to Magor and Caldicot Moor, bounded by the South Wales Railway and by lands of Mr. Richard Phillips and others.

No. on Title Map	Description.	Tenure.	State.	Quantity.			
				A.	R.	P.	
IN CALDICOT.							
213	House, Garden, Outbuildings, Field, &c. ...	Freehold ...	Pasture ...	2	1	6	
213a		Ditto	
213b		Ditto	
216	Old House Orchard ...	Ditto ...	Orchard ...	1	1	22	
112	Old House Ground—part of ...	Ditto ...	Pasture ...	8	2	13	
10a	Summersway—part of ...	Ditto ...	Ditto ...	1	2	17	
222	...	Ditto ...	Ditto ...	0	1	10	
246	The Three Acres ...	Copyhold ...	Arable ...	3	0	4	
No. on Estate Plan							
IN IFON.							
70	A Field ...	Freehold ...	Arable ...	4	1	36	
71	Ditto ...	Ditto ...	Ditto ...	2	0	50	
72	Ditto ...	Ditto ...	Ditto ...	2	1	9	
73	Ditto ...	Ditto ...	Ditto ...	0	2	14	
74	Ditto ...	Ditto ...	Ditto ...	1	0	57	
				ACRES ...	27	5	82

No. 246 is Copyhold of Inheritance of the Manor of Dewstow. The fine and heriot are merely nominal. Nos. 215, 216a, and 218a, are subject to a Chief Rent of 6d. payable to Lord Trelogan.

Ystâd Grondra, Manylion Gwerthu ystadau rhydd-ddaliad a chopiddeiliad (D4523/81)




Ystâd Grondra, Manylion Gwerthu ystadau rhydd-ddaliad a chopiddeiliad (D4523/81)



Adnoddau ar-lein: Mae'r Gofrestr Dogfennau Maenrol ar-lein Manorial Documents Register yn rhestru llawer o'r Cofnodion Maenrol ledled y wlad gan gynnwys Sir Fynwy, hen enw'r ardal a gwmpesir gan Archifau Gwent.


Manylion Gwerthu

Cynhyrchwyd y cofnodion hyn pan aeth eiddo o ystad fwy i ocsiwn. Maent yn enwi'r eiddo, yn darparu mapiau ac yn rhoi disgrifiadau manwl o gynnwys yr eiddo e.e. stablau, ysguboriau ac ati. Gellir dod o hyd i'r hyn sydd gennym o fewn y mynegai cardiau o dan y term Manylion Gwerthu yn yr ystafell ymchwil.

 **Adnoddau ar-lein:** Mae gan y Llyfrgell Genedlaethol Cymru bapurau newydd wedi'u digideiddio Cymru sydd ar gael i'w gweld ar-lein. Gall papurau newydd sy'n dyddio o 1804 i 1919 gynnwys hysbysebion a disgrifiadau o eiddo y gellir eu canfod yn [Papurau Newydd Cymru - Hafan](#).

Ewyllysiau

Os ydych chi'n ymwybodol o enw perchnogion/deiliaid blaenorol yr eiddo, yna efallai y byddai'n werth gweld a wnaethon nhw adael ewyllys. Gall ewyllys gynorthwyo i ddarganfod llinach yr eiddo a helpu i ddyddio tŷ. Weithiau mae rhestr eiddo ynghlwm wrth ewyllys, sy'n rhestru cynnwys y tŷ, weithiau fesul ystafell. Mae Archifau Gwent yn dal casgliad o ewyllysiau drafft a chopïau, a geir fel arfer o fewn casgliadau cyfreithwyr, er enghraifft **D4272 Lloyd and Pratt, Cyfreithwyr, o Gasnewydd**. Mae unrhyw ewyllysiau sy'n dyddio o fis Ionawr 1858 yn cael eu cadw yn y Brif Gofrestrfa yn Llundain, gallwch chwilio a phrynu copïau o ewyllysiau ar-lein yn [Search probate records for documents and wills \(England and Wales\)](#).

 **Adnoddau ar-lein:** Mae Llyfrgell Genedlaethol Cymru yn dal ewyllysiau, rhestrau eiddo a bondiau gwreiddiol a brofwyd yn Llysoedd Eglwysig Cymru cyn 1858, y gallwch chwilio amdanynt ar eu gwefan yn [Chwilio Ewyllysiau Cymru - Llyfrgell Genedlaethol Cymru](#). Gallwch hefyd weld cyfeiriaduron profiant ar gyfer Cymru a Lloegr ar wefan [Ancestry Family History | Free Family History Search | Ancestry UK](#), y gellir dod o hyd iddo o fewn y Calendr Profiant Cenedlaethol gyda chofnodion yn dyddio o 1858-1995.

Gweithredoedd Eiddo

Cofnodion sy'n dangos cadwyn berchnogaeth ar gyfer tir neu eiddo penodol yw gweithredoedd eiddo. Mae crynodeb o weithredoedd eiddo yn darparu hanes cryno o'r holl drafodion a'r achosion cyfreithiol blaenorol a gofnodwyd. Gellir dod o hyd i lawer o'r gweithredoedd eiddo yn ein casgliad yn ein cardiau mynegai topograffig ac maent wedi dod atom trwy bapurau ystadau teuluol neu gofnodion cyfreithwyr.

Cofnodion pellach


Os ydych chi wedi defnyddio'r holl gofnodion uchod, neu os ydych chi eisiau cael seibiant o edrych ar ddogfennau cymhleth iawn, mae ffotograffau a phapurau newydd yn offer gwych i helpu i gofnodi sut beth oedd bywyd yn y dref rydych chi'n byw ynddi.

Casgliad Ffotograffau

Os ydych chi'n credu bod eich tŷ o arwyddocâd hanesyddol i ardal leol, neu os yw eich tŷ ger canol tref – efallai y byddai'n werth chwilio ein casgliad ffotograffau i gael tystiolaeth weledol a newidiadau i'ch cartref dros y blynyddoedd. Mae gennym gasgliad o ffotograffau yn ein casgliad archifol, y gellir chwilio amdanynt trwy ddefnyddio ein cardiau mynegai pwnc o dan Casgliad Darluniadol ac maent wedi'u categorio yn ôl tref/ardal.



Casgliad Darluniadol - Casnewydd/89

 **Adnoddau ar-lein:** Mae gwefannau sy'n dangos ffotograffau o Gymru. Er enghraifft, mae Casgliad y Werin Cymru ([Stori Pobl Cymru](#) | [Casgliad y Werin Cymru](#)) yn wefan am ddim gyda ffotograffau sydd wedi'u cyfrannu gan ddetholiad o sefydliadau fel grwpiau cymunedol lleol, amgueddfeydd, archifau, llyfrgelloedd ac unigolion ar draws Cymru. Yn ogystal â ffotograffau, mae'r wefan hefyd yn cynnwys dogfennau a recordiadau clyweledol sydd ar gael i'w canfod trwy chwilio am unrhyw allweddeiriau.

Coflein ([Coflein – Y catalog ar-lein o archaeoleg, adeiladau a threftadaeth ddiwydiannol ac arforol yng Nghymru](#)) yw'r gronfa ddata ar-lein a grëwyd gan Gofnodion Henebion Cenedlaethol Cymru (CHCC) sy'n cynnwys gwybodaeth, mapiau a ffotograffau o amgylchedd hanesyddol Cymru. Gall defnyddio'r adnodd hwn fod yn arbennig o ddefnyddiol os ydych chi'n credu bod eich tŷ o arwyddocâd hanesyddol.

Mae Britain From Above ([Home](#) | [Britain From Above](#)) yn adnodd ar-lein rhagorol arall sy'n cynnwys delweddau o gasgliad Areofilms, gallwch chwilio yn ôl ardal neu bori drwy'r casgliad i ddod o hyd i ddelweddau uwchben i gynorthwyo i ddeall sut olwg oedd ar ardal yn ystod gwahanol gyfnodau amser.

Papurau newydd

Gall papurau newydd ddarparu cyd-destun hanesyddol a hanes amser real o ddigwyddiadau a ddigwyddodd mewn ardal. Gallent roi manylion am werthiant tŷ neu wybodaeth am berchnogion blaenorol i roi cipolwg i chi ar eu bywydau. Yn Archifau Gwent, rydym yn dal casgliad o Bapurau Newydd Free Press y gellir eu gweld ar ficroffilm:

- Pontypool Free Press/Free Press of Monmouthshire, March 1859-1984.
- Chepstow and Caldicot Free Press, February 1980-1989, 1991-1999.
- Cwmbran Star, June / Cwmbran and District Press, 1981-1998
- Islwyn Free Press, March 1983-1989, 1991-1992.
- Newport Free Press, 1990-1998.
- Monmouth and Raglan Free Press, 1999 (rhan yn unig)
- Abergavenny and Usk Free Press, 1999 (rhan yn unig)

Rydym hefyd yn dal casgliad o Abergavenny Chronicle i'w weld ar ficroffilm yn ein Hystafell Ymchwil:

- Abergavenny Chronicle, 16th December 1871-1973 (nid cyfres gyflawn yw hon gan fod bylchau)

Mae llawer o ffeiliau gwreiddiol y Pontypool Free Press a'r Abergavenny Chronicle bellach mewn cyflwr gwael ac ni ellir eu cyflwyno i aelodau'r cyhoedd. Fodd bynnag, mae copiâu microffilm o'r papurau newydd ar gael ar gyfer y dyddiadau a ddangosir isod:

- Pontypool Free Press, 1859-1910, 1912-1945
- Abergavenny Chronicle, 1871-1890, 1892-1894, 1896-1901, 1911



Adnoddau ar-lein: Methu dod o hyd i'r hyn rydych chi'n chwilio amdano yn ein casgliad? Mae papurau newydd hanesyddol a chyfoes ar gael ar-lein:

Mae Llyfrgell Genedlaethol Cymru wedi digideiddio papurau newydd hanesyddol ac wedi'u gwneud ar gael am ddim ar eu gwefan. Fe welwch bapurau newydd sy'n dyddio o 1804 i 1919 a gallwch ddechrau eich chwiliad trwy deipio unrhyw eiriau allweddol yma yn [Papurau Newydd Cymru – Hafan](#).

Mae gan Archif Papurau Newydd Prydain gasgliad ar-lein helaeth o bapurau newydd wedi'u digideiddio, mae ffi tanysgrifio i weld yr erthyglau digideiddio llawn, a gallwch ddod o hyd i'r wefan yma [Home](#) | [Search the archive](#) | [British Newspaper Archive](#).


Cyfeiriaduron

Gall edrych ar Gyfeiriaduron Masnach a Strydoedd fod yn ddefnyddiol wrth olrhain cyfeiriadau a thrigolion, yn ogystal â rhoi cipolwg ar gymunedau lleol. Maent yn darparu gwybodaeth fel:

- Disgrifiad byr o'r plwyf/tref, gan nodi pa Adran Sesiynau Bach a phlwyf yr oedd yr ardal yn rhan ohono yn ystod yr adeg cyhoeddi[GLA1] .
- Sefydliadau cyhoeddus ac amwynderau lleol e.e. lleoedd addoli, ysgolion, siopau masnachol a masnachwyr
- Preswylwyr preifat, gan roi enw a chyfeiriad y preswylwyr

Rydym yn cynnal amrywiaeth o gyfeiriaduron sydd ar gael i'w gweld yn ein hystafell ymchwil megis:

- Pigot's Directories of Monmouthshire 1822-23, 1830, 1835, 1842
- John's Directories of Newport 1887, 1890, 1894, 1898, 1923
- Kelly's Directories of Monmouthshire 1891, 1906, 1923, 1926, 1934, 1937
- Kelly's Directories of Newport 1950, 1955, 1957, 1968, 1973
- Newport and District Residential Street Directory 1901

 **Adnoddau ar-lein:** Mae Prifysgol Caerlŷr wedi digideiddio cyfeiriaduron hanesyddol Cymru a Lloegr ac maent ar gael i'w gweld ar-lein yn [Historical Directories of England & Wales – Special Collections](#).

Casgliad y Llyfrgell

Rydym yn dal amrywiaeth o lyfrau cyfeirio a llyfrgell a allai fod o gymorth i chi yn eich ymchwil, gan y bydd llawer yn cynnwys ffotograffau a hanesion ysgrifenedig trefi. Gallwch weld ein llyfrau llyfrgell yn yr ystafell ymchwil, gan gynnwys ond heb fod yn gyfyngedig i:

Abergavenny Local History Society, *Abergavenny Street Survey 1979-1984* (LIBRARY/1092)

Barber, Chris, *Abergavenny: Historic Market Town* (LIBRARY/1572)

Barley, M.W. *The plans and topography of medieval towns in England and Wales* (LIBRARY/951)

Birbeck, Thomas T. *Caldicot – From Village to Town, 1977* (LIBRARY/1135)

Buildings of Special Architectural or Historic Interest: Abergavenny (LIBRARY/140)

Burrow's Reference map of Newport, Monmouthshire, 1971-72. (LIBRARY/832)

Chapman, John, *A Guide to Parliamentary Enclosures in Wales* (LIBRARY/1303)

Clark, J.H. *Usk and its Neighbourhood*, 1856, (LIBRARY/1571)

Cwmbran New Town, Official Handbook (LIBRARY/831)

Davies, Robert. *The Tithe Maps of Wales: A Guide to the tithe maps and apportionment's of Wales in the National Library of Wales* (LIBRARY/1300)

Edge, David and Seabourne, Nicholas, *Around Crickhowell: Images of Wales series* (LIBRARY/592)

Foster, Brian. *Life in the Eastern Valley Iron Towns and Villages, 1780-1880* (LIBRARY/1274)

Fox, Cyril and Lord Raglan. *Monmouthshire Houses – Part 1. Medieval, Part 2. Sub-Medieval and Part 3. Renaissance* (LIBRARY/1059)

Grannum, Karen and Taylor Nigel. *Wills and Probate Records, a Guide for Family Historians* (LIBRARY/1333)

Gwent County Council Libraries, *Houses, Castles and Churches in Bradney. An index to Bradney, J.A. – History of Monmouthshire 1904-1933* (LIBRARY/1057)

Hay, H. and Fordman, D. *New Coalfields, New Housing: Reviewing the Achievement of the Industrial Housing Association* (LIBRARY/1615)

Historic Caerleon. *The Official Guide to the U.D. of Caerleon, 1955* (LIBRARY/627)

Jones, Richard D. *Caldicot and the villages of the moor in old photographs, including Portskewett, Sudbrook, Roggiett, Llanvihangel, Magor, Undy, on the levels and around and about Netherwent* (LIBRARY/1133)

Kirby, Conyers. *A Pictorial Handbook of Newport with some account of the old port of Caerleon*

Kissack, Keith. *Monmouth – The Making of a Country Town 1975* (LIBRARY/1188)

Local Pages Ltd. *Abergavenny and Crickhowell telephone directory: local pages*, 1995 (LIBRARY/570)

Lowe, J. *The Monmouthshire Antiquary Vol. III, parts III and IV Industrial Houses and Settlement Patterns at Nantyglo*, 1811-1845 (LIBRARY/223)

Lowe, J.B. *Welsh Industrial Workers Housing, 1775-1875* (LIBRARY/304)

Newport Street Plan, 1981 (LIBRARY/832)

Olding, Frank. *Vanished Abergavenny, from the collections of Abergavenny Museum*, 1994 (LIBRARY/1102)

Rowson, Trevor. *The Archives Photographs Series: Blaina, Nantyglo and Brynmawr* (LIBRARY/1121)

Smith, Peter. *Houses of the Welsh countryside* (LIBRARY/880)

Short, Brian. *The Geography of England and Wales in 1910: An Evaluation of Lloyd George's 'Domesday of Landownership Historical Geography Research Series No.22* (LIBRARY/1295)

Strong, Peter. *'A Large and Growing District', Caldicot in the Twentieth Century* (LIBRARY/1136)

The County of Monmouth, Official Guide (LIBRARY/834)

Thomas, Keith. *Old Ebbw Vale in Photographs*, 1980 (LIBRARY/1156)

Tucker, Anna. *Abergavenny in Old Photographs* (LIBRARY/1101)

Usk Civic Society. *Usk Town Trail – An outline of the town's history and a guide to some of its interesting buildings*, 2004 (LIBRARY/1231)

UWIST Report. *Iron Industry Housing* (LIBRARY/247)

W.V. Hole and M.T. Pountney. *Trends in population, Housing and Occupancy Rates 1861-1961*(LIBRARY/303)

Welsh Housing and Development Association. *The Welsh Housing and Development Year Book*, 1935 (LIBRARY/302)

White, John. *Abergavenny – Guide to the town and neighbourhood* (LIBRARY/1378)

Williams, Eurwyn. *Home-made Homes in Wales* (LIBRARY/305)

Canllawiau Hanes Tai Pellach

Barratt, Nick. *Tracing the History of Your House: a guide for sources* (LIBRARY/686)

Barrett, John and Iredale, David. *Discovering your Old House* (LIBRARY/1331)

Harvey, John H. *Sources for the History of Houses*, 1974 (LIBRARY/1330)



Casgliad Darluniadol-Brynbuga/38



Glossary

Plwyf: ardal weinyddol, os yw honno'n bentref neu'n ardal o dref sydd â'i heglwys blwyf a'i offeiriad ei hun.

Cyngor Plwyf Lleol: Yn hanesyddol, byddai trefi, pobl ac eiddo wedi cael eu llywodraethu a'u gweinyddu gan eu cyngor plwyf lleol fel uned weinyddol yr awdurdod lleol. Wrth ymchwilio i hanes tŷ, bydd yn bwysig gwybod pa blwyf yr oedd yr eiddo wedi'i leoli ynddo, bydd hyn yn ei gwneud hi'n llawer haws dod o hyd i gofnodion perthnasol.

Gweithredoedd Eiddo: Dogfennau cyfreithiol yw Gweithredoedd Eiddo sy'n nodi pwy sy'n berchen ar yr hawl i ddarn o dir neu eiddo.

CADW: Gwasanaeth amgylchedd hanesyddol Llywodraeth Cymru, sy'n gyfrifol am ofalu am leoedd hanesyddol, adeiladau a thirweddau ar draws Cymru.

Arolwg Ordnans: Sefydliad mapio cenedlaethol y DU sy'n darparu mapiau sy'n ymdrin â newidiadau tir dros amser.

Mapiau Degwm: Cyflwynodd Deddf Cyfnewid y Degwm 1836 daliadau ariannol o'r enw rhent-dâl y degwm, roedd hyn i'w godi ar dirfeddianwyr â darnau adnabyddadwy o dir fel math o dreth i gynnal yr eglwys a'r clerigwyr. Crëwyd mapiau Degwm yn unol â'r Ddeddf i ddarparu cyfeiriadau gweledol o dir y gellir ei drethu i dalu'r dreth a rhoddwyd rhif plot iddynt y gellid ei adnabod mewn cofnodion dosraniad.

Dosraniadau Degwm: Crëwyd Dosraniadau Degwm i fynd law yn llaw â mapiau Degwm, mae'r dosraniadau'n cynnwys rhifau'r plotiau cysylltiedig ac yn darparu manylion am y plot o dir, gan gynnwys perchennog y tir a deiliaid y tir, maint y tir a swm y rhent degwm sy'n daladwy am bob plot.

Manylion Gwerthu: Fel arfer, cynhyrchir Manylion Gwerthu gan Asiantau Ystadau neu Dir ac maent mewn strwythur a fformat tebyg i gatalog neu daflen brintiedig. Maent yn manylu ar eiddo a oedd ar werth, weithiau'n disgrifio pob ystafell gyda ffotograffau wedi'u cynnwys.

Deddf Cyllid neu Ddydd y Farn: Treth eiddo oedd Deddf Cyllid 1910 a anelai at godi arian. O'r Ddeddf hon, crëwyd yr Arolwg Gwerthuso i gynhyrchu mapiau a llyfrau maes (llyfrau Dydd y Farn) i ddarparu rhifau plot adnabyddadwy ac i gydnabod gwerth trethiannol tir.

Cofrestrau Etholiadol: Cyflwynwyd cofrestrau etholiadol gyntaf yn unol â Deddf Diwygio 1832, i ddiwygio'r system etholiadol.

Treth Tir: Sefydlodd Deddf Treth Tir 1692 greu cofnodion asesu treth tir ac fe'u defnyddiwyd i nodi cymhwysedd unigolion i bleidleisio.

Bwrdd Gwarcheidwaid: Roedd Byrddau Gwarcheidwaid yn rhedeg system Deddf y Tlodion yng Nghymru, Lloegr ac Iwerddon o 1835 i 1930, gan gymryd yr awenau oddi wrth y system eglwysig. Roedd byrddau'n gweinyddu tlotai o fewn undeb cyfraith y tlodion a oedd yn grŵp o blwyfi eglwysig. Etholwyd y Gwarcheidwaid gan berchnogion a deiliaid tir yn y plwyf a oedd yn gorfod talu treth y tlodion.

Rhyddhad Deddf y Tlodion: Crëwyd Deddf y Tlodion i helpu i ddarparu rhyddhad i'r tlodion rhag trethiant ar dir, eiddo ac enillion. Hyd at Ddeddf Diwygio Deddf y Tlodion 1834, cyfrifoldeb y plwyf oedd rhyddhad y tlodion. Yn dilyn y Ddeddf, cafodd plwyfi eu grwpio'n adrannau a oedd yn gyfrifol am ddarparu tloty i ryddhau'r tlodion abl.

Deddf Diogelu Data: Mae Deddf Diogelu Data 2018 yn ddarn o ddeddfwriaeth sy'n anelu at ddiogelu data sensitif a phersonol unigolion rhag cael eu camddefnyddio a sicrhau bod sefydliadau'n trin y wybodaeth hon yn ofalus ac yn gyfrifol.

Cysylltu â ni

Os oes gennych unrhyw gwestiynau am y cofnodion sydd gennym, neu sut i ddechrau eich ymchwil, cysylltwch â ni yn:

Archifau Gwent
Y Swyddfeydd Cyffredinol
Steelworks Road
Glyn Ebwy NP23 6AA
Ffôn: 01495 766261
enquiries@gwentarchives.gov.uk
www.gwentarchives.gov.uk

